

Migratie van Bosschenaren naar Vught

Ton Kappelhof

Al in de late Middeleeuwen vestigden vermogende Bosschenaren zich in Vught. Vooral 's zomers was het daar beter toeven dan in de stinkende en benauwde stad. Vanaf het midden van de achttiende eeuw stichtten leden van de Bossche elite een groot aantal landgoederen in Vught. Deze trek naar het lommerrijke buitendorp nam in deze eeuw steeds grotere vormen aan. Voor de stad 's-Hertogenbosch was dit nadelig omdat de opbrengst van de stedelijke belastingen erdoor verminderde. Tot 1929 hieven de gemeenten namelijk een eigen z.g. plaatselijke inkomstenbelasting. Vanaf 1914 was deze gekoppeld aan de rijksinkomstenbelasting. In 1929 werd de gemeentelijke inkomstenbelasting vervangen door de gemeentefondsbelasting, die op zijn beurt weer in 1941 werd afgeschaft. In de literatuur van die tijd wordt dit probleem van de migratie van kapitaalcrachtige ingezetenen naar de randgemeenten wel aangeduid als het 'forensenprobleem'.

In het archief van de voormalige Secretarie trof een lid van de projectgroep semi-statische archieven een dossier aan dat was omschreven als 'Standplaats van rijksambtenaren'. Normaliter komt zo'n dossier in aanmerking voor vernietiging, maar in dit geval is daarvan afgezien, omdat het licht werpt op de wijze waarop burgemeester F. van Lanschot probeerde de belangen van 'zijn' stad te behartigen. Tegen ondernemers en renteniers die naar Vught of ook wel Rosmalen trokken kon

hij niets uitrusten. Bij rijksambtenaren lag het anders. Deze konden zich wel in een andere gemeente dan de standplaats vestigen, maar daarvoor hadden zij verlof nodig. Van Lanschot wendde zich voortdurend tot de betrokken minister om dat laatste tegen te gaan. Hij liet zelfs enkele malen lijsten aanleggen van rijksambtenaren die het hadden gewaagd naar Vught te verhuizen. Daarop prijken de namen van belastinginspecteurs, rechters, militaire officieren, maar ook van personeel van de PTT en de Staatsspoorwegen. Bovenaan zo'n lijst uit 1935 die opgezonden werd aan de Minister van Binnenlandse Zaken staat zelfs de naam van een familielid: mr. W. van Lanschot. Daarop volgen nog 137 andere namen. In 1921 verzocht de burgemeester de Minister van Justitie te verhinderen dat notaris Van de Mortel - nota bene niet eens een rijksambtenaar - zou verhuizen naar Rosmalen. Daar was sinds 1900 geen notaris meer gevestigd, omdat, aldus Van Lanschot, daar voor een notaris geen droog brood te verdienen viel. Berlicum had wel een notaris en in 's-Hertogenbosch resideerden er maar liefst zes.

De agitatie van de Bossche burgervader trok ook buiten Brabant de aandacht. Op 6 december 1934 verscheen er in de Nieuwe Rotterdamse Courant een artikel onder de kop 'Een reactionair middel'. De onbekende schrijver ervan betitelt de vanuit 's-Hertogenbosch voorgestelde maatregelen tegen dit forensisme als 'een reactio-

nair middel'. Aan de andere kant heeft hij ook wel begrip voor het standpunt van een centrumgemeente als 's-Hertogenbosch die op dat moment wegens de crisis in grote financiële nood zat. 'Het eenige wat men de regering op het hart zou willen drukken, is, dat zij een natuurlijke vereniging van een centrumgemeente met de randgemeenten, waarmede een organische samengroeiing heeft plaatsgevonden, niet tegenwerkt'. Van Lanschot klom onmiddellijk in de pen en ging tot aan het uitbreken van de oorlog door met zijn acties. De Haagse autoriteiten hielden ech-

ter de boot nogal af en ik betwijfel dan ook of Van Lanschot veel succes had met dit stukje persoonlijk beleid. Het getuigt in elk geval wel van de grote betrokkenheid van deze man bij de stad 's-Hertogenbosch. ■

Noten

1. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, Archief Secretarie, code -4.08.33, Standplaats rijksambtenaren, 1921-1937.

■ Lezingenreeks

De afgelopen jaren organiseerde het Stadsarchief een aantal studiemiddagen. Zo werd over de zorg voor het milieu in het verleden nagedacht, over vreemdelingen in onze samenleving, 's-Hertogenbosch in de late Middeleeuwen kwam ter sprake evenals de geschiedenis van Bossche buurten.

Dit jaar is in samenwerking met de Stichting Brabantse Regionale Geschiedbeoefening voor een andere opzet gekozen.

Reden: de verschijning van het standaardwerk over de Bossche geschiedenis, *'s-Hertogenbosch. De geschiedenis van een Brabantse stad, 1629-1990*. Alle aanleiding, meenden wij, om de drie perioden uit geschiedenis van de stad zoals die in het boek worden beschreven uitgebreid te belichten. De Stichting BRG en het Stadsarchief hebben drie redacteurs van het boek bereid gevonden voor u hun visie op de Bossche geschiedenis te geven.

dinsdagavond 11 november:

'Een eigenzinnige stad?
's-Hertogenbosch tijdens het Ancien Régime 1629 - 1795'
spreker: Dr. Anton van de Sande

dinsdagavond 18 november:

'Een stad met een nieuw gezicht?
's-Hertogenbosch in de 19e eeuw'
spreker: Prof. dr. Maarten Prak

dinsdagavond 25 november:

'Een dynamische stad?
's-Hertogenbosch in de 20e eeuw'
spreker: Prof. dr. Jac. Bosmans

aanvang: 20.00 uur
plaats: Sint Janslyceum, Sweelinckplein 3
deelnamekosten: f 25,-
(alle drie avonden)
aanmelding vóór 1 november bij de
Stichting BRG,
Postbus 1104,
5200 BD 's-Hertogenbosch
Telefoon: (073) 614 61 93